ఏఁబదివేల బేరము

శ్రీయుత క. రామానుజరావుగారిచే వ్రాయఁబడినది.

[1910 సాధారణ సంవత్సరాదిసంచికనుండి]

చెన్నపట్టణమందలి షాహుకారుపేట లక్ష్మికి నివాస స్థలము. సూర్యోదయము మొదలు రాత్రి పండ్రెండు గంటలవఱకును, ఆ వీధిలో నింటింట లక్ష్మి తాండవ మాడుచుండును. ఆ వీధిలో ధనవంతులగు కోమటుల యొక్కయు, వారికంటె ధనవంతులగు గుజరాతీలయొక్కయు, వారికంటె నెక్కుడు లక్ష్మీపుత్రులగు మార్వాడీలయొక్కయు నిండ్లుండుటచే వర్తకమునకు ఆవీధి పుట్టినిల్లనుటకు సందియము లేదు. రవలు కెంపులు మొదలైన విలువగల రాళ్లు మానికలతో గొలుచువట్టి వర్తకు లచ్చట నున్నారని చెప్పినచో నచ్చటి ప్రతియింటను రూపాయలు, కాసులు, సవరనులు మొదలైన వెండి బంగారు నాణెము లెల్లప్పుడును ఘల్లు ఘల్లు మనుచుండు నని వేరుగ జెప్పవలెనా?

ఒకనా డుదయమున నేడుగంటలవేళ జగజీవనలాల్ షాహుకారుయొక్క నాలుగంతస్థుల మేడయెదుట రెండు గుఱ్ఱముల కోచిబండి యొకటి వచ్చి నిలిచెను. ఆ బండిలో వెనుకప్రక్క నొక పురుషుఁడును, అతనిభార్యయు గూర్చుండియుండిరి. వారికి నెదుట నైదారు నెలల పిల్లవాని నెత్తుకొని యొకదాసి కూర్చుండియుండెను. బండికి వెనుక చిత్రమైన దుస్తులు ధరించిన గుఱ్ఱపువాండ్రిద్దరు నిలిచియుండిరి. బండికి ముందుభాగమున నెత్తుగనున్న యాసనముపై కోచిమన్ అనగా గుఱ్ఱములను తోలువాఁడును, వానిప్రక్కన మరియొక సేవకుఁడును గూర్చుండియుండిరి. బండి వచ్చి నిలిచినతోడనే వెనుకనున్న గుఱ్ఱపువాండ్రిద్దరును దిగి ముందుకు వచ్చి గుఱ్ఱపు కళ్లెములను పట్టుకొని నిలువబడిరి. ముందు నున్నతాసనముపై గూర్చున్న సేవకుఁడు దిగి యొద్దకు రాగానే యజమానుఁడు తన జేబులో నుండి తన పేరుగల విజిటింగ్‌కార్డు నొకదానినితీసి వానికిచ్చెను. వాఁడు ఆ యింటి గుమ్మములో కూర్చున్న సేవకుని చేతికిచ్చి నీ యజమానునకీ కార్డు చూపుమని వానిని లోనికిం బంపెను. జగజీవనలాల్ ఆ కార్డును చూచుకొని రాజా ఆఫ్ నర్సాపూర్ అని చదివి తత్తరపాటుతో లేచి బండి యొద్దకు వచ్చెను. ఈ వర్తకుఁడు గొప్ప రాళ్ల వర్తకుఁడని విఖ్యాతిఁజెందిన వాఁడు. రవ్వలు, కెంపులు, పచ్చలు, వైడూర్యములు మొదలైన విలువలేని మాణిక్యముల వర్తకమే ఎల్లప్పుడును చేయుచుండును. పుష్యరాగముల వంటి తక్కువ వెలగల రాళ్లనుగాని, వెండి బంగారములనుగాని ముట్టనే ముట్టఁడు. అతని పద్దులన్నియు వేలు లక్షలుగల సంఖ్యలతో నిండియుండును. గొప్ప గొప్ప రాజులు మహారాజులతనియొద్ద లక్షలకొలఁది వెలగల రాళ్లను నమ్మకగా తీసికొని పోవుచుండిరి. ఆ రాజులకు తగిన మర్యాదలుచేసి వారిని సంతోషపఱిచి, వారెక్కుడు రాళ్లను గొనునట్లు చేయు సామర్థ్యమీ ముసలిషాహుకారునకుం గలదు. అందుచేతనే ఒకానొక రాజు వచ్చెనని తెలిసినతోడనే మన షాహుకారు తత్తరపాటుతో లేచి ఎదురేగెను. అతఁడు బండి సమీపమునకు వచ్చినతోడనే, అచ్చట నిలుచున్న సేవకుఁడు బండి తలుపు దీసెను. బండిలోనుండి జమీందారుగారు దిగివచ్చి షాహుకారుతో షేక్ హాండుచేసి "మీరేనా జగజీవనలాలు షేట్జీగారు?" అని యడిగెను. అందు కతఁడు 'చిత్తమని' తలయూపఁగా "నేడు బహు సుదినము. ఎన్ని దినములనుండియో యనుకొనగా నేడు మీ దర్శనము లభించినది. కుబేరుని తరువాత తామే కుబేరులని వినియున్నాను."

"చిత్తము. మీవంటి రాజాధిరాజుల యనుగ్రహ ముండ నేను కుబేరుఁడనే. లోనికి దయచేయుఁడు" అని మాట్లాడుకొనుచు వారిద్దరును లోనికి పోయిరి. వారివెంటనే జమీందారుగారి భార్యయు, పిల్లను నెత్తుకొన్న దాసియు, షాహుకారు నింటిలోనికిఁ బ్రవేశించిరి. సాధారణముగా జమీందారుల భార్యలకు ఘోష యున్నప్పటికిని ఈ జమీందారుఁడు ఇంగ్లీషు ఫాషన్ గల వాఁడగుటచే తన భార్యకు ఘోష లేకుండ జేసినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఘోషమాత్రము లేదుకాని, ఆమెకు వంటిమీఁద నగలుమాత్ర మపరిమితముగా నుండెను. మెడలోనున్న సూర్యహారమే యొక పదివేలు చేయవచ్చును. చంద్రహారమే పదియైదువేలు చేయవచ్చును. కాళ్లకున్న బంగారపు పాంజేవులు అయిదువేలయిన కరీదు చేయవో? అట్లే దాసి బుజముపై నిద్రించుచున్న బాలునికిని మిక్కిలి విలువగల నగలు పెట్టఁబడెను.

వారందరును లోనికి వెళ్లిన తరువాత, ఆ షాహుకారు, మేడమీఁద గొప్ప గొప్ప రాజులకొఱకై వెలగల కుర్చీలతోను, సోఫాలతోను, పటములతోను, అలంకరింపఁబడిన హాలులోనికిఁ దీసికొనిపోయి జమీందారుగారి నొక కుర్చీమీఁదఁ గూర్చుండఁబెట్టి అతని భార్యకు కొంచెము చాటునున్న యొక స్థలమును కూర్చుండుటకు చూపించెను. తాను జమీందారుగారి నెదుటనున్న యొక కుర్చీమీఁదఁ గూర్చుండి యిట్లు సంభాషింపఁ దొడఁగెను.

జగ: -"అయ్యా, మీరు మా ఇంటికి వచ్చుట సుకలిత విశేషము. తమ రాజధాని ఏ జిల్లాలోదండి?"

జమీం:—"మా సంస్థానము గోదావరి జిల్లాలో నున్నది. మిక్కిలి గౌరవముగల సంస్థానము. ఇతర జమీందారులకులేని యనేక గౌరవములు మాకు కలవు. మేము కలెక్టరును చూచుటకు వెళ్లునపుడు పదిహేను ఫిరంగులు కాల్చెదరు. వెండి కుర్చీలమీఁదగాని మేము కూర్చుండము. కాని నే నింగ్లీషు ఎడ్యుకేటెడ్ జంటిల్‌మన్ అయినందున ఈ పిచ్చి ఆచారమును పాటింపను. టట్ నాన్సెన్సు అని మా ఆడవారి ఘోషకూడా తీసివేసితిని. అంతా నొక్కసారిగా తీసివేసిన బాగుండదని మావాండ్రు మగవారి నెదుటనే కూర్చుండక కొంచెము ప్రక్కగా కూర్చుండుదురు. సంస్థానమునకు పేష్కష్ పోగా మూడులక్షల ఆదా కలదు. ఈ సంగతుల కేమిగాని నిన్నటిదినము జయపురము మహారాజాగారు 'మీవద్దనుండి కొన్న లక్ష రూపాయల జవాహిరి చూచితిని. వారికి నాకు మిక్కిలి స్నేహము. బాల్యమునుండి ఒక ప్రక్కన పెరిగినట్లు పెరిగినాము."

జగ:—"చిత్తము మహారాజులంగారికి నాయందు మిక్కిలి అనుగ్రహము. ఈ సంవత్సరము వారు నావద్ద ఎంతలేదన్నా పది లక్షల జవాహిరీ కొన్నారు."

జమీం:—"రవ్వలంటే మీవద్దనే రవ్వలు, ఏమి ఆ కాంతి? ఇది వరకు రవ్వ లనేకము కొంటినిగాని ఇట్టి వన్నెఁడును చూడలేదు. ఇంకను మీవద్ద అట్టి రవ్వలు గలవా?"

జగ:—"ఎన్ని వలయునో కలవు. కొనువారుండిన రవలకేమితక్కువ. తెప్పించెదనా" అని యడిగి జమీందారుగారు తలయూపగానే లేచి లోనికిఁ

బోయి సేవకునిచే నొక పెద్ద ట్రంకు పెట్టెను పట్టించుకొనివచ్చి బల్లమీదపెట్టి దానిం దెఱచి రవల పొట్లము నొకటి వెనుక నొకటి తీయుచు జమీందారుగారికి చూపఁదొడఁగెను. ఆతఁడు ఇవి బాగున్నవవి బాగుండలేదనియు, అవి బాగున్న వివి బాగుండలేదనియు జెప్పుచు దీని వెలయెంత దానివెల యెంత అని యడుగుచు "మీరు మిక్కిలి సత్యసంధులని జయపుర మహారాజుగారు నాతో చెప్పినంతనే వచ్చితిని. క్రమమైన వెల జెప్పవలయును సుమా" యని నడుమ నడుమ ననుచు తనకు చక్కగ గానుపించిన వానిని భార్యవద్దకు తీసుకొనివెళ్లి చూపుచు మరల దెచ్చుచు ఒక గంటవరకు రవల బేరము చేసెను. తుద నేబదివేల వెలగల రవలను బేరము చేసి విడిగా తీయించెను. వర్తకుఁడు ధర కొంచె మధికముగా జెప్పుచున్నను మన జమీందారుమాత్రము వాని ధరలు చక్కగ నెరింగిన వాఁడగుటచే మోసపోలేదు. షాహుకారు జమీందారుగారి రత్న పరీక్షా జ్ఞానమునకు మిక్కిలి యాశ్చర్యపడుచు నడుమ నడుమ ఆతనిని పొగడుచుండెను.

ఇట్లు నిసిలు పరచిన రవల నన్నిటిని చిన్నచిన్న పొట్లములుగాగట్టి ఆ పొట్లముల నన్నింటిని జమీందారుగారు తన యొద్దనున్న పెద్దమనీబాగ్‌లో పెట్టి దానిని తన జేబులో నుంచుకొని షాహుకారుతో నిట్లనియె.

"అయ్యా అప్పనగా నాకు చీదఱ. కొన్న సరుకులకు వెల వెంటనే ఇయ్యవలయునని నా తాత్పర్యము. మేము ఇంటినుండి బయలుదేరునప్పుడు మీవద్దకు రావలెనని యనుకొనలేదు. రేపు రావలెనని తలంచితిమి. ఈ త్రోవను నేడు మరియొకచోటికి పోవుచుండగా నిదిగో మీ ఇల్లని మా బండివాఁడు చెప్పెను. అందుచే మిమ్ముల చూడవలెనని యాగితిమి. సరే చూచినందుకు లాభమే యైనది. మొదట నిచ్చటికి వచ్చెదమని తలంపనందున పైకము వెంట తేలేదు. నేను ఇంటికివెళ్లి పైకము తీసుకొని వచ్చెదను. అంతవరకు మనవాం డ్రిక్కడనే యుండెదరు. టండియార్పేటవరకు మనవాళ్లను తీసుకొని వెళ్లవలసిన పనియున్నది. కావున ఇప్పుడు వీరి నింటికి తీసికొనిపోవుట యెందుకు" అని చెప్పి యాతఁడు వెంటనే లేచి భార్యతో నే వచ్చువరకు నీ విక్కడనే యుండుమని చెప్పి కోచిబండి నెక్కి వెంటనే వెళ్లిపోయెను. భార్యాపుత్రులను తన ఇంటనే యుంచి వెళ్లుటకు జమీందారుగారొక కారణము చెప్పినను, జగజీవనలాలు మాత్ర మా కారణమును నమ్మక, జమీందారుగారు మిక్కిలి మర్యాద గలవాఁడగుటచే తన నమ్మకమునకై వారిని తన యింట దించిపోయెనని తలఁచి, అతని యుక్తికిని, మర్యాదకును మిక్కిలి సంతసించెను.

జమీందారుగారు వెళ్లి అరఘంటయిన తరువాత వాని సేవకుడు పరుగెత్తుకొని మేడమీదికి వచ్చి "దొరసానిగారూ? ఖజానా తాళపు చేతులగుత్తి మీవద్దనే యున్నదట. దొరగారు మరచి ఇంటికి వెళ్లినారు. తొందరగా తీసుకొని రమ్మని పంపినారు. నా చేతి కిచ్చిన నేను త్వరగా వెళ్లెదను. ప్రొద్దెక్కుచున్నది. పైకము తెచ్చి షాహుకారుగారి కిచ్చి మనము టండియార్పేట వెళ్లవలసియున్నది" అని తొందరగా పలికెను. అంత నామె తాళపు చేతులగుత్తి తీసి వానిపై వేసి తొందరగా పొమ్మని యాజ్ఞాపించెను వాడు పదియడుగులు వేయగా మరల వానిని బిలిచి ఏమో యాలోచించి 'గుత్తినిటు తే' యని తీసికొని "దినములు మంచివి కావు. ఈ దినములలో నెవ్వరిని నమ్మకూడదు. లక్షలకొలఁది ధనమున్న ఖజానా తాళపుచేతులు వీని కిచ్చి పంపిన వీడేమిచేయునో? ఇదివఱకు వీడు నమ్మిక కలవాఁడేగాని ధనముఁ జూచిన ఎట్టివారికి దుర్బుద్ధి పుట్టక మానదు. ఏమండీ షాహుకారుగారూ నిజమేనా" అని యడుగగా నాతఁడు "నిజమే నిజమే డబ్బువిషయమై బహుజాగ్రత్తగా నుండవలెను" అని గంభీర వాక్కుతో తలయూపెను. అంత నామె "అట్లయిన నేనే తాళపు చెవులగుత్తిని తీసుకొనివెళ్లి పైకము తీసుకొని మేమిద్దఱము వచ్చెదము. నేను వచ్చువరకు అబ్బాయి పాల కేడ్చునేమో కావున కొంచెము పాలిచ్చి వెళ్లెద"నని "సీతా సీతా" యని తన దాసిని పిలిచెను.

అంతవరకా దాసి పిల్లవానిని జోలపాడి నిద్రబుచ్చుచు మేడక్రింద నొంటరిగా నుండెను. దాని జోలపాట మాత్రము పైకి చక్కగ వినబడుచుండెను. యజమానురాలు పిలిచినతోడనే యది పిల్లవానిం దీసికొని యజమానురాలివద్దకు వచ్చెను. పిల్లవాని శరీరమంతయు నగలతో నిండియుండెను. ముఖముమీదగూడ రవల పతకములు, కెంపుల పతకములు, పచ్చల పతకములు వ్రేలాడుచు ముఖమును కప్పివేసియుండెను. ఆపిల్లవానిని తెచ్చి యిచ్చినతోడనే యామె వానికి పాలిచ్చి యొక చిన్నపరుపు దెప్పించి యచ్చట వేయించి వాని నచ్చట బరుండ బెట్టి భద్రమని దాసికిఁజెప్పి తన శరీరము మీఁది యేబది యిరువదివేల విలువగల నగలనుతీసి యా పిల్లవాని ప్రక్కనే యుంచి "మీ నమ్మికకొరకు వీని నిక్కడ నుంచుచున్నానని" షాహుకారుతో చెప్పెను. అంత నాతఁడు నవ్వి "కోటి వెలగల మీ కుమారునే ఇచ్చట నుంచుచున్నపుడు వేరె నగలుంచవలయునా?" ఒకరిపై నొకరికి నమ్మికలేనియెడల కలియుగ మెట్లుసాగు"నని "మీరు వెళ్లుటకు నా కోచిబండిని తెప్పింతునా?" యని యడిగెను. అందుపై నచ్చటనున్న సేవకులు "అక్కఱలేదు. నేను నడిచి వచ్చిన తాళపుచేతిగుత్తి తీసికొనివచ్చుట కాలస్యమగునని నా యజమానుఁడు నన్ను కోచిబండిమీదనే పంపెను. అది వాకిట సిద్ధముగా నున్నది" అని చెప్పెను. అంత నా యజమానురాలును, సేవకుఁడును బండిలో నెక్కి వెడలిపోయిరి

యజమానురాలు వెడలిన కొంతసేపటికి యా దాసి షాహుకారు పట్టుకు నవ్వి "అయ్యా బీదదానిని నన్ను మరవకుడు. మా దొరవారు మీ యొద్ద నెన్నో రాళ్లు కొన్నారు. మీకింత లాభమైనప్పుడు నాకు కొంచెము యీనా మియ్యకూడదా? దొరసానిగారితో చెప్పి ఇంకా రాళ్లు కొనునట్లు చేసెదను" అని పెక్కుమాటలు చెప్పి ఎన్ను డెవ్వరి కేమియు నియ్యని లుబ్ధాగ్రేసర చక్రవర్తియగు జగజీవనలాలుయొద్దనుండి యొక రూపాయి బహుమానము పడసెను. రూపాయి చేతిలో పడగానే అది " అయ్యా మాది శూద్రజన్మము. కల్లుగాని, సారాగాని త్రాగనిది యుండలేము. మా దొరగారికి, దొరసానిగారి కీ పేరన్న గిట్టదు. నెలదినములనుండి లేక చచ్చిపోవుచున్నాను. వారు వచ్చువరకు ఈ ప్రక్క యంగడిలోనికి పోయి మీరు దయచేసిన రూపాయితో పావలా సారా త్రాగివచ్చెదను. నిముసములో వచ్చెదను. అంతవరకు చిన్న దొరగారిని కొంచెము చూచుచుండుడి. నిద్రలో ఏడ్చెనేని కొంచెము జోకొట్టుడి" అని చెప్పి దాసి సారాయి అంగడికొరకు వెలుపలకు వెడలిపోయెను.

జగజీవనలాల్ షాహుకారు తన కా దినమున మంచిలాభము వచ్చెనని సంతసించుచు జమీందారుగారి రాక కెదురు చూచుచుండెను. పదిఘంటలాయెను. పదునొకండు ఘంటలాయెను, పండ్రెండు ఘంటల సమయమై 'ధమ్మ'ని పిరంగిమ్రోత వినఁబడెను. దాసిగాని, జమీందారుగాని, అతని భార్యగాని, సేవకుఁడుగాని తిరిగిరారైరి. షాహుకారుకు కొంత సంశయము పుట్టఁదొడఁగెను కాని కడుపున పుట్టిన బిడ్డను, ఇంత ధనమును విడిచి వారెల పోయెదరని యాతఁడు కొంతవరకు సమాధానము చేసికొనెను. ఇంతలో నొంటిగంటయ్యె. రెండు వేసెరి. అప్పటికైనను, ఎవ్వరు తిరిగిరాలేదు. పరుండి నిద్రబోవుచున్న పిల్లఁడైనను లేవలేదు. కొంత యేడ్వనైనను, యేడువలేదు. అయ్యో! పాపము పిల్లవాఁడు ఆహారములేక సొమ్మసిలెనేమో యని షాహుకారు ఆ పిల్లవానియొద్దకు పోయి వాని నెత్తుకొని చూడఁబోవ నేమి యాశ్చర్యము! వాడు పిల్లవాఁడుకాఁడు. అది పిల్లవానియంత యాకారముగల యొక జాతి బొమ్మ!! అందు కా షాహుకా రాశ్చర్యపడి తమ సేవకుల నందరిని పిలిచి దానిని చూపెను. తుదకు వారందరును అదియొక మోసమని తెలిసికొని "మోసమైన మనకేమి మనరాళ్ల వెలకంటె మించిన నగ లున్నవి. వారెక్కడకుఁ బోయిన మనకేమి" యని తలచి నగలకు మదింపు వేయసాగిరి. ఒక్కొకనగ తీసి చూచిన కొలఁదిని అవి గిల్టునగలేగాని నిజమైనవికావని స్థిరపడెను. ఆ నగలన్నియు నూరు రూపాయలకంటె నెక్కుడు వెలచేయవు. ఇదంతయుజూచి జగజీవనలాలు గుండె కొట్టుకొని యేడువసాగెను. పోలీసువారి కీ సమాచారమును తెలిపిరి. రహస్యపు పోలీసువారు కొందఱును జగజీవనలాలు సేవకులు కొందఱును మారువేషములతో నర్సాపురమువెళ్లి విచారించి నర్సాపురపు జమీందారీ వృషియం దెచ్చటను లేదని నిశ్చయించి తిరిగి వచ్చిరి.

ఎంతమంది జమీందారులనో మోసపుచ్చిన తనను ఈ బూటకపు జమీందారు మోసపుచ్చెకదాయని చింతించుట తక్క జగజీవనలాలుకు మరి యే యుపాయమును లేకపోయెను.